

Egyenes beszéd

Ferdinandy György Tambo és Szerecsenségem története című új köteteiről

Tambo. Főnév, jelentése a kecsua indiánok – az inkák utódai – nyelvén: pihenőhely, raktár. Ferdinandy György, József Attila-díjas író ezt a spanyol kifejezést választotta idén nyáron kiadott zsebkönyvének címéül. A Buda és Florida között ingázó szerző 2020-as kötete, a *Könyv a világ végén* megjelenése alkalmából készített online videóinterjú szerint számvetésre, nyilvános gyónásra, bünbánatra készült ennek a legújabb kötetének megírásakor. A további út megtételéhez – ráadásul az élet nevű őserdőben térdig gázolva – szüksége is lehet arra, hogy erőt gyűjtsön. Hát még, ha figyelembe vesszük, hogy nyolcvanöt év tornyosul a háta mögött! Útközben pedig a lét nagy kérdéseire is megpróbál egyértelmű válaszokat adni.

Ez jutott eszembe, miután 2020 decemberében több mint egy órán át hallgattam a világhálón Navarrai Mészáros Márton, a felkészült riporter és az életműgondozója, valamint Ferdinandy György, a múltján merengő prózaíró, a hajdani Puerto Ricó-i professzor időutazását. A két barát fizikai korlátokkal, de érzelmi kötöttségek nélkül beszélt: a koronavírus-járvány miatt nem azonos térben, hanem Budapestről és Miamiából cseréltek eszmét, a nyilvánosság ellenére kötetlenül. Immár a kész nyomdaterméket lapozva megállapíthatjuk, hogy kis terjedelme ellenére nemcsak egy művész hitvallását, életútjának és életművének állomásait, vázlatát tartalmazza, hanem a *Forgácsok* cikluscímmel és műfaji megjelöléssel sajátos elmélkedéseket, aforizmákat is olvashatunk benne. Ferdinandy legnagyobb emberi és írói erénye, az őszinteség átüt mindegyik írásán, szinte minden során – kamaszos keresetlenséggel, ám választékosan fogalmazva meg a valóságot. Önmagát, de kor- és sorstársait sem kímélve.

Ferdinandy stílusa és művészi védjegye is ez a szókimondó, egyenes beszéd, amely végigvonul többretegű életműve valamennyi állomásán. „*Az a hibám, hogy ismétlgetem magam. Hogy többször is megírom minden történetemet.*” „*A francia baloldal nem ünnepelte a budapesti forradalmárokat. A szocializmus sírásóit!*” „*Az egyik este én is elmondtam, hogy miért tört ki a felkelés Budapesten. Emlékszem, az emberarcú szocializmusról beszéltem. Nem volt könnyű dolgom. Keresnem kellett a szavakat.*” „*Nem lesz sikeres*

író belőlem, nem török be a világirodalomba. Nem török be sehová. Hogy miért írok akkor ötven éve? Talán csak azért, hogy kimondjam: gyalogolni nehéz. Hogy nem lehet megszokni a kint. Hogy a sérelem nem gyógyul, üszkösödik. Hogy üvölteni kéne, és nem jön az ember torkára a hang.” „Csak az anyanyelvemen mondhatok ki bármi lényegeset. Magyar író csak így maradhatok.” „A kádári negyven év belterjes irodalma soha nem fogadta be a nyugatiakat.” „Akkor hát mi a fészkes fene lennék? Hová sorolhatnám be magam? Rágom a körmöm. A nyugatosok kozmopoliták lettek volna? A népi írók földművesek? Vágy ez csak egy hamis alternatíva jó és rossz helyett? Szóval hová? Talán a magyar írók közé. Ezt a definíciót vállalom.”

A számára-számunkra egyaránt igazán fontos kérdéskör: a háromnyelvű – előbb franciául, majd magyarul és spanyolul is író – alkotó magyarságának értelmezése és magyarázata, a szülőföld sokszínűsége, a kettészakadt hazai kulturális tér talánya, a szekértáborok közötti kapcsolattartás lehetősége. Ferdinandy noveláiban, elbeszéléseiben részletekből is sokat láttatóan felskiccelt életeseményein keresztül is tükröződik az általa ábrázolt környezet, a magyar hon, Európa, Amerika és az emigráns, a mindenütt idegen személy gondolat- és érzésvilága.

A *Tambo* megjelenésével szinte azonos időszakban indult el az Európa Könyvkiadó legújabb életműsorozata, amelynek Ferdinandy György az alanya. A sorozat első darabja, a *Szerecsenségem története* 1988-ban, a szocializmus alkonyán már megjelent a Magvető gondozásában, Bodor Ádám szerkesztői munkájaként, és három évtized múltán, Navarrai Mészáros Márton újraszerkesztésében, most újra kezébe veheti az olvasó. Akkoriban a látványos sikerhez nem annyira az írásmű esztétikai értéke, hanem az író közéleti státusából „a nyugati magyar irodalom reprezentánsa”, a disszidenslétből és a szerző trópusi lakhelyéből eredő egzotikum járult hozzá. Természetesen nem véletlenül: Ferdinandy alkotói szokásához híven többször, több szemszögből is megírja élete sorsfordító eseményeit (legutóbb Kántás Balázs irodalomtörténész az *Országút* irodalmi lapban írt kritikájában hívta fel erre a figyelmet), beszámol arról, hogy a hosszú emigráns-lét után milyenek voltak a hazatérés stációi. (*Péter* címmel néhány oldalt szentel *Tambo* című elbeszéléskötetében annak az eseménynek, amikor őt, az úgymond neves francia írókat egy budai kisvendéglő kerthelyiségében összehozták Esterházy Péterrel, az ifjú skriblerrel: „Hazatelepülésem után nem láttuk gyakran egymást. Befutott író lett a fiúból, én pedig ismeretlen maradtam, miután kigyógyultam a franciaságból, és visszafogadott az Óhaza.”)

Ferdinandy személyes, ebből fakadó írói élménye az önazonosság keresése, valamint a kívülállás és a kirekesztettség tapasztalata. Ez nem a nyugati értelmiségi elidegenedés élménye, hanem a létező szocializmus valóságában megtapasztalt kiközösítési gyakorlatból megteremtődött emlékkép, majd a trópusi égöv lakóinak a miénktől különböző értékfelfogásából, illetve az európai szellemiség ütközéséből fakadó konfliktus.

A *Szerecsenségem története*, amely ékes példája a felsoroltaknak, hat írásból áll. Kezdetben azt hihetné az olvasó, hogy a szerző a tolsztoji életrajzi regény klasszikus hármastagolását követi, amikor a gyötrelmes gyermekkor (második világháború, bombázások, szegénység és nélkülözés) és a kamasz évek (diktatúra, kitelepítések, családi kálváriák) eseményeit sorolja, ahol a kommunizmus sivárságában csak Mimi néni Gerlőczy utcai tánciskolája nyújt felüdülést. Ám Ferdinandy az utolsó, a kötet címadó novellájában csak eljut a „nyugdíjas” korig: ott már a Puerto Rico szigetén három évtizeden keresztül folytatott egyetemi tanárság idején járunk. Élvezetes, képgazdag stílussal ábrázolt eseménysort tár elénk: „Most is csak azok az esetek jutnak az eszembe, amikor kiálltam, és vállaltam a következményeket. De állandóan nem állhat az egész világgal harcban az ember. Két összecsapás szünetében elhallgatások, megalkuvások, árulások töltötték ki az életemet. Elmulasztott tettek, meg nem történt dolgok, amelyek nyom nélkül elmerülnek a múlt mocsarában, nem sínyli meg őket, csak az önbecsülés, és nem marad utánuk, csak az a névtelen undor, ami azóta sem ereszti el a torkom, valahányszor végiggondolom az életemet.”

Igaz, nem a *Titótól Trujillóig* című betét zárja a kötetet, mégis érdemes megemlíteni. Két emigránssal van dolgunk, Puerto Ricón élnek. Az idős Létai úr, a Pesterzsébetről Dominikára került fűszeres és hobbifeltaláló irodalmi szociográfiába ágyazott élettörténetét „megbízásból” kezdi megírni a Professzor, a fiktív szerző. Hogy miért? Azért, mert az öreg szeretné elmondani és leírni a történetét, hogy a gyerekei abból megtudják életének alakulását, és ha majd nem lesz, emlékezzenek rá, tanuljanak az általa elkövetett hibákból. Figyelemre méltó részlet, hogy harminc év elteltével Ferdinandy gyakorta beszél és publikál arról, hogy alapvetően ugyanezért írja a kései műveit.

Márpedig az önmagunkkal történő szembenézés, amelyet Ferdinandy szüntelenül gyakorol, nem fájdalommentes gyakorlat. A sokrétű, gyakran elfeledett életmű új fénytörésbe helyezése viszont minket is megtanít arra, hogy miért elkerülhetetlen.

(Ferdinandy György. *Tambo. Rövidprózák, jegyzetek. Magyar Napló, Budapest, 2021.*;
Ferdinandy Görgy. Szerecsenségem története. Európa. Budapest, 2021.)